

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

(Сачувано из књ. 13)

Издаје

А. БЕЛИЋ

Уређују

А. БЕЛИЋ, СТ. М. КУЉБАКИН, СТ. ИВШИЋ и ФР. РАМОВШ

КЊИГА XIII

ШТАМПА ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БЕОГРАД, 1933-4

60 пріети пшд(о)баеъ, приходиѣ же въ с(ве)щеничѣство и паче
 же аще единою или дващъ быс(тъ). Аще ли множае сего
 и въ афедронъ никако же ѡнѣд(ѣ) да не приходитъ въ дѣа-
 конскыи степен(ь) ил(и) въ іереискыи санъ. Аще бо и шн(ь)
 не съгрѣши нъ съсоуд' растѣпи се, оскврѣни бо се и не
 65 възможно юс(тъ) емѣ с(ве)щен'нодѣиствовати. Аще ли въ
 малакѣ въпаднет(ь) прѣжде с(ве)щеничѣства пріетію не вѣд(е)
 чтш юс(тъ) и нако въз'бранаеъ его пріети с(ве)щеничѣство
 или по неразоумѣнію ил(и) ѡ инога д(оу)шетлѣн'наго семѣ
 наѣчив' се и юс(тъ) чл(овѣ)къ ил(и) мѣдръ ил(и) бл(а)го-
 70 говѣинъ или и обоѣа, запрѣщеніем(ь) оубо пріемати прѣвѣе
 потом(ь)жде спод(о)блнати се с(ве)щеничѣствѣ. Аще ли по
 с(ве)щеничѣствѣ въ сѣе въпад'нетъ по развѣмоу, его же прѣд(ь)-
 рекохом(ь), по невѣд(ѣ)нію ил(и) ѡ инога наѣченъ быс(тъ)
 злѣ, да пріимет(ь) лѣто запрѣщеніе оудрѣжаем(ь) еже не
 75 с(ве)щенодѣиствовати и тако да с(ве)щеничѣствѣетъ. Аще ли
 повторитъ ил(и) потретит(ь) к томѣ да не с(ве)щен'ствѣетъ. И
 сѣа ѣбо тако.

К 1 Въпросъ Никодимшв'; 3 блждѣ; 4 нако не оудорастѣше; 7 истеч-
 чет; съ съладостр.; 9 нема *быши*; 11 Евѣ. пат. штвѣт; 13 безмѣрнаго; 14
 тачније маласіан'скж; 16 оудрѣжа сѣ; 19 нема *и*; 23 нема оно *по*,
 које је боље; 32 К има погрешан облик *расшлнвшее*; 34 сълуч'шеи; 38 неп-
 щѣж; 44 нема прво *шѣхъ*; падшеи; 45 даже бо до; 48 нема *и*; 52 инакоже;
 56 сх. и милостивнѣйшій; 58 мир'стѣмъ; іереистѣм; 60 нема *и*; 66 пр. пріѣтѣ
 свѣщенничѣска; 67 не пріити въ св.; 70 запрѣщеніе; 73 бывъ небыти злоу
 (мање тачно); 74 нема лѣто.

4. Још једна бугарштица из 18 века у Ерлангенском зборнику.

У чланку Старост народног епског песништава нашег (ЈФ XII, стр. 6.) указао сам на једну бугарштицу (бр. 51), забележену око г. 1720, вероватно ван Далмације, за зборник наших народних песама, који је проф. Геземан издао под именом Ерлангенског рукописа. У истом том зборнику као да се крије још једна песма народна у бугарштичком стиху, и са припевом, нередовним. Она је објављена у полустиховима, који су силабички фиксирани као осмерци (8²), па су на ту меру удешени и припеви, тако да цела песма даје спољашњи утисак праве осмерачке. Штампана је на стр. 165 под бројем 116. Преудешена на данашњи правопис и

без мешања сугласника, карактеристичног за бележиоца Немца, песма та у форми бугарштичкој изгледа овако:

- 1 Још не бише бела зора/ с ведра неба забелила,
- 2 Кличе вила дозивати/ Бишћу, граду бијелому,
- 3 Бишаћком(у) капетану:
- 4 Господине капетане,/ ја сам ноћас санак снила
- 5 Да је вода потопила/ Бишћа, града бијелога,
- 6 А из воде гора никла/, више горе магла пала,
- 7 А у гори и у магли/ врло љута ватра гори.
- 8 Онда вели капетане:/ Да зла санка, бела вило!
- 9 Ја се могу досетити/ твоје санку ноћашњему:
- 10 Што је вода потопила/ Бишћа, града бијелога,
- 11 Оно ми је силна војска/ од Карловца бијелога;
- 12 Што из воде гора никла/, оно су ми бојна копља
- 13 Од каурске (силне) војске;
- 14 Што над гором магла пала/, оно су ми све барјаци
- 15 У табору каурском(у);
- 16 Што у гори и у магли/, што жестоко ватра гори,
- 17 Оно су ми добре пушке/, добре пушке и топови
- 18 У каурској (силној) војски.

Да ово неће бити првобитни осмерци типа 8², какви су претежно у овом зборнику у песмама под бр. 11, 16, 23, 40, 41, 45, 52, 137, 147, 171, 174, 175, 197, 203, 208, 209, не и 210, 214, 216, показивало би то што, насупрот овима, у наведеној песми бр. 116 поједини „осмерци“ не садрже сви мисаоне и синтаксичке, „реченичке“ целине него делове само, и то нарочито они под бројем: 1, 2, 5, 7, 9, 10, 11, 16, а уз то су само делови реченички и они под бр. 3, 13, 15, 18, издвојени овде као припеви. Такви случајеви налазе се, ређе, и у песми бр. 16 о женидби комарца с мухом, у којој се стих са реченичким објектом („мене муху удовицу“) понавља као засебан осмерац у стиховима 3, 7 и 20. Слично томе и у песми под бр. 181, која би се могла побугарштити овако :

- Шатор пење Краљевићу/ на вучјему вијалишту,
 На вил(ов)ском игралишту,
 К њем долази бела вила/ паке Марку говорила:
 Не пењ шатор, дели-Марко/, на нашем игралишту,
 На вучјем(у) вијалишту...

Али већ и ова, а више још варијанта њена од које Вук наводи само почетак у Рјечнику под *вијалиште*: Шатор пење Угрин Јанко/ Украј Саве, воде ладне, /На вилино игралиште/, На јуначко разбијште/, И на вучје вијалиште... показују да је ту силабичка осмерачка версификација потпуно овладавала, као у правим песмама колским, чијој врсти ова Вукова несумњиво припада.

Наша песма о бихаћком капетану, са вероватном историском подлогом у неуспелом нападу на Бихаћ хрватскога бана Баћањија и граничарског команданта у Карловцу, грофа Ауерсперга, године 1697 (в. Т. Брлића Freywillige Theilnahme), забележена почетком 18 века, дакле не много доцније него што је могла постати, а у моменту силабизирања бугарштичкога „тоничкога“ стиха, коме су не само други полустих, него оба, и први, силабички већ фиксирани на осам слогова (појава која се запажа у правим бугарштицама, Богишићевим, у „новијим“ у поређењу са још несилабизираним, Хекторовићевим на пр.), па је на ту осмерачку меру удешен већ и припев, раније обично шестерачки, али каткад и четварачки (на пр. у Хекторовићевим), и петерачки (на пр. у бр. 2, 5, 11, 12, 19, 21, 31, 34, 38, 49, 52, и др.), и седмерачки (на пр. у бр. 11, 19, 25, 27, 28, 29, 36, 37, 38, и др.), на које би се, изостављањем заграђенога у наводима, свели и ови осмерачки.

Биће баш да је то подешавање и силабичко уједначавање припева са осмерачки силабизираним полустиховима и пореметило бугарштички стих у темељу, приближило га обичном осмерцу типа 8², колском, такође и епском у Црној Гори и Боки на пр. Ако се и овај, судећи нарочито по Боки, није развио некад из бугарштичкога, као што се чини да се из њега развио књижевни осмерац у Дубровнику.

Песма бр. 116, као и раније наведена под бр. 51. показивале би да се бугарштице нису изгубиле ни у почетку 18 века, него да су се у активном силабизирању преформирале у осмерачке, у потпуности; из ових пак, још брже, могле су се украсним ширењем, уметањем епитета, претапати и у десетерачке, по познатом шаблону: у Божића три ножића—у Божића три златна ножића.

*

Имаће још једна нарочита врста осмерачких народних песама, у које су се бугарштичке могле преформирати, утолико лакше што оне у основи, у вероватној првобитности својој и припадаху тој врсти песама. Мислим на тужбалице.

На ова домишљања упутило ме је разгледање последње свеске Прилога проучавању народне поезије (књ. II, св. 1), а у њима извештаја Т. Вукановића: *Тужбалице у Косаници, Лабу и Приштини*.

Између осталих, ту је на стр. 96, по казивању Видосаве Божинићке из Приштине, објављена тужбалица којом су пре педесет година (1876) Црногорке у Црној Гори ожалиле вођу херцеговачких устаника Максима Баћовића. Видосава ју је тачно

запамтила и репродуковала без измена. Она је с ретким припевима а у њој се нарочито истиче мисаона везаност по два осмерачка стиха, као оно у наведеној песми 116. У бугарштичком стиху изгледала би овако :

- 1 Што се коло окупило/ пред дворове Баћовића?
- 2 Ово коло необично/ у црно се све завило!
- 3 Што ј' оружје положено/ са добријех соколова,
- 4 И ођело све у крви?/ Што су токе све увјене?
- 5 Чини ми се познајем их/ да су токе са војводе
- 6 (Баћовића), бан-Максима!
- 7 Наш војводио од племена, [од племена] великога
- 8 Од Граова и Граовца/ и Вилуса и Бањана,
- 9 бан-Максима!
- 10 Ал ћу молит добру мајку, [добру мајку] Максиму,
- 11 Да раскрсти старе руке,/ да не кука без лијека.
- 12 Максим нам је погинуо,/ војвода ће останути:
- 13 Два су тића останула/ у гнијездо соколово....

Даље су изразитији осмерци с ређим припевима четворосложним.

Стихови : 1, 2, 3, 5 и 13 нарочито се истичу као мисаоне, „реченичке“ целине. Прави тужбалички припев, четворосложни, имамо у стиху 9, а по њему се види да је и осмерац под 6 добивен од таквог истог припева (*бан-Максима!*) дометањем овде ограђене речи (*Баћовића*) уз ранију одредбу (*војводе*) а без потребе смисла, већ само ради ритма према ранијим осмерцима. Обрнуто томе, непонављањем овде угласто ограђених речи у ст. 7 [*од племена*] и 10 [*добру мајку*], четворосложни завршеци тих овде побугарштичених стихова, приказали су се као припеви, и то они ређи, који нису само обични алитерациони узвици, него допуњују мисао предњег стиха, градећи с њим управо дванаестерац, као и доцнији у њој, ненаведени.

Како се честим уметањем четворосложних припева и после евентуалних осмерачких полустихова, а затим ширењем и тих четворосложних припева у осмерачке, цела песма претвара у осмерачку — приказује нам још боље тужбалица на стр. 97, такође репродукована по памћењу после десет година.

Забележена је овако :

- 1 У што си се заумило,
- 2 (чедо моје!)
- 3 Из велика његовања
- 4 (и држања)?
- 5 Тамо добра наћи нећеш

